

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА

Пащенко Світлана Юріївна

УДК 37.013.42:371.124

**ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-ДОЗВІЛЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 2000

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Запорізькому державному університеті

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Міщик Людмила Іванівна,
Запорізький державний університет,
завідувач кафедри педагогіки та психології

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Капська Алла Йосипівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, завідувач
кафедри соціальної педагогіки.

Кандидат педагогічних наук, доцент
Пінчук Ірина Миколаївна,
Український державний центр соціальних
служб для молоді, заступник директора з
наукових питань.

Провідна установа Луганський державний педагогічний університет
імені Тараса Шевченка, кафедра соціальної
педагогіки, м. Луганськ.

Захист відбудеться “ 13 “ вересня 2000 року о 16.30 годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Національному педагогічному
університеті імені М.П. Драгоманова (01601, м.Київ – 30, вул. Пирогова, 9;
тел. 224-11-08).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного
Педагогічного Університету імені М.П. Драгоманова (01601, м.Київ – 30,
вул. Пирогова, 9).

Автореферат розіслано “ 19 “ липня 2000 року.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

Ю.О. Приходько

Загальна характеристика дослідження

Соціальні зміни, які відбулися в Україні за останнє десятиліття, дозволили перейти від засад педагогіки авторитарної до національної, гуманної, демократичної, підпорядкувавши їй виховну мету, завдання, зміст, методи, форми, виховні ідеали. Ці ідеї в основному втілені в Конституції України, Державній національній програмі “Освіта” /Україна XXI століття”, законах України “Про освіту”, “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”, Концепції національного виховання. Сутність виховання реалізується за нових умов з урахуванням всіх соціальних, педагогічних та індивідуальних чинників, що впливають на розвиток особистості. А перехід від “керівництва” виховним процесом до демократичного принципу “організації” умов для його проходження забезпечує особистісне самовизначення, культивує здатність людини до саморозвитку, самореалізації, стимулює розвиток одного із відомих напрямків соціально-виховної роботи - освітньо-дозвіллевий. Саме у цій сфері відбувається становлення, збагачення і вдосконалення суб’єктивно-особистісного і духовного світу людини. Це відкриває педагогам, організаторам виховної роботи, громадським дитячим і молодіжним організаціям та об’єднанням, палацам і клубам - усім суб’єктам виховного процесу у сфері культури й освіти широкий простір для ініціативи, творчого пошуку.

В умовах, коли виявилася зруйнованою широка сітка позашкільних, клубних (у школі і поза нею), культурно-освітніх установ, освітньо-дозвіллевої сфера все частіше стає об’єктом добродійних дій, хоча сьогодні вже робляться спроби підняти її до рівня соціальної політики держави. Адже освітньо-дозвіллева діяльність може стати досить ефективним засобом соціалізації і розвитку особистості, її індивідуально-творчої активності, але за умови, якщо її організаторами стануть соціальні педагоги, котрі матимуть спеціальну підготовку і високу професійну компетентність. Це, в свою чергу, потребує розробки теорії, методики і технології підготовки соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності.

Такі завдання спонукали дослідників до перегляду сутності феномену "культурно-дозвіллевої діяльності" (З. Аліман, А.І. Арнольдов, Г.А. Євтеєва, Г.Є. Зборовський, Т.Т. Кисельова, І.І. Лучок, А.С. Макаренко та ін.), вивчення особливостей організації культурно-дозвіллевої діяльності в мікросередовищі (В.Г. Бочарова, О.Г. Карпенко, Р.І. Короткова, М.М. Поплавський), особливостей процесу соціалізації особистості у вільний час (Б.А. Брилін, А.В. Мудрик, М.П. Лукашевич, Н.Ф. Маслова та ін.).

Значним внеском у теорію і практику підготовки соціальних педагогів до організації культурно-дозвіллевої діяльності стали праці І.А. Зимньої, О.А. Кузьменка, Л.І. Міщик, Б.Ю.

Шапіро, проте А.І. Вишняк, А.Й. Капська, І. Компас, В.І. Тарасенко розглядають цей аспект з позицій феномена “освітньо-дозвіллева діяльність”.

Водночас більш глибоке вивчення окресленої проблеми дозволяє висловити думку, що одним з істотних недоліків у підготовці фахівця до діяльності в освітньо-дозвіллевій сфері є слабка педагогічна орієнтованість на створення умов для організованого дозвілля особистості та для її інтелектуального, духовного розвитку.

Особливості функціонування соціального педагога в освітньо-дозвіллевій сфері та його професійна підготовка до цієї діяльності на сьогодні ще вивчені недостатньо. Теоретичні засади цієї проблеми лише частково розглянуті у наукових дослідженнях, а вивчення досвіду практичної діяльності фахівців у соціокультурній сфері свідчить, що цілісної системи професійної підготовки студентів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності різних категорій молоді у вищій школі досі ще не створено. Зважаючи на зазначені факти нами обрано тему дисертаційного дослідження **"Підготовка соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнівської молоді"**.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень Запорізького державного університету і його тема затверджена координаційною радою АПН України (протокол № 1, від 26 січня 2000 р.).

Об'єктом дослідження є процес професійної підготовки соціального педагога до соціально-виховної діяльності в вищій школі.

Предметом дослідження визначено психолого-педагогічні умови професійної підготовки соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнівської молоді.

Мета дослідження полягає у визначенні й обґрунтуванні змісту, психолого-педагогічних умов та технологій підготовки соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності.

У ході дослідження була висунута *гіпотеза*, яка базується на припущеннях про те, що підготовка соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності з молоддю може бути успішною, якщо:

- буде здійснюватися як системно і варіативно організований процес, який забезпечує соціально-духовний, загальнокультурний і професійний розвиток особистості майбутнього фахівця;
- студент оволодіє технологією і інструментарієм освітньо-дозвіллевої діяльності;
- буде сформована позитивна позиція і досвід професійно-мотиваційної діяльності студентів в освітньо-дозвіллевій сфері життєдіяльності школярів.

Відповідно до мети, предмета і гіпотези визначено **завдання дослідження:**

1. Розкрити зміст, структуру освітньо-дозвіллевої діяльності і критерії професійної готовності соціального педагога до її організації.
2. Визначити і експериментально перевірити оптимальність етапів та педагогічних умов, необхідних для ефективної підготовки студентів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності.
3. Розробити технологію та науково-практичні рекомендації щодо удосконалення професійної підготовки соціальних педагогів освітньо-дозвіллевої сфери.

Методологічною та теоретичною основою дослідження стали: положення теорії пізнання, зокрема врахування єдності загального, особливого та одиничного у соціально-виховній діяльності (Л.А. Аза, Б.Г. Ананьєв, Н.П. Бурая, М.С. Каган, О.М. Леонт'єв); концепція національного виховання, концепція особистості як суб'єкта перетворюючої діяльності і творчості (Л.І. Анциферова, О.В. Киричук, О.М. Леонт'єв, С.Л. Рубінштейн); теоретичні засади виховання (І.Д. Бех, І.П. Підласий, О.А. Дубасенюк, А.С. Макаренко, Т.І. Сущенко); положення про сутність професійно-педагогічної освіти (О.А. Абдуліна, С.П. Архіпова, В.Д. Базилевич, І.А. Зязюн, В.О. Сухомлинський, О.І. Щербаков та ін.); дослідження з проблем соціальної педагогіки, соціальної роботи і дозвіллевої діяльності школярів (В.Г. Бочарова, І.Д. Зверєва, І.А. Зимня, А.Й. Капська, Л.Г. Коваль, О.А. Кузьменко, Л.І. Міщик, В.Д. Семенов).

Для розв'язання поставлених завдань та перевірки гіпотези використано комплекс **методів дослідження:**

а) *теоретичні* - аналіз філософської, психологічної, педагогічної, культурологічної та методичної літератури з проблеми дослідження, контент-аналіз програм вищих шкіл;

б) *емпіричні* - включене спостереження, оцінка-рейтинг, тестування, бесіда, анкетування, аналіз результатів самооцінки, педагогічний експеримент, кількісно-якісний аналіз діяльності спеціаліста.

Дослідження виконувалося у кілька етапів.

Перший етап (1993 - 1995 р.р.) - пошуковий, у процесі якого здійснювалося узагальнення наукових доробок, практичного досвіду соціально-педагогічної роботи, визначалися концептуальні підходи до розробки теми, вивчалися окремі положення професійної підготовки соціального педагога, накопичувався власний досвід як педагогічний, так і практичний в освітньо-дозвілєвій сфері.

Другий етап (1995 - 1997 р.р.) - дослідно-експериментальний, у ході якого було здійснено емпіричну перевірку й уточнення загальної гіпотези дослідження, проведено

констатуючий зріз, змодельовано психолого-педагогічні умови і технології формування професійної готовності соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності.

Третій етап (1997 - 1999 р.р.) - узагальнюючий, у ході якого було завершено перевірку окремих методик, формуючий експеримент, здійснено теоретичні узагальнення і висновки та розроблені рекомендації, апробовано основні ідеї і положення.

Експериментальною базою дослідження були: Запорізький державний університет, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, школа-гімназія №71, класичний ліцей при ЗДУ №79, середні загальноосвітні школи №№ 76, 80 та ПТУ № 14 (м. Запоріжжя). Всього дослідженням було охоплено 161 студент, 139 учнів шкіл і 78 учнів ПТУ.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- вперше розкрито і обґрунтовано змістову, структурну і критеріальну характеристику готовності соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності;
- визначено етапи навчання студентів, розроблено і експериментально перевірено зміст, психолого-педагогічні умови та технології, які забезпечують ефективне формування професійних якостей соціального педагога, здатного до діяльності в освітньо-дозвіллевій сфері;
- виявлено основні параметри організаційно-методичної підготовки соціального педагога до діяльності в освітньо-дозвіллевій сфері (програмне забезпечення, методичні рекомендації, творчі завдання).

Теоретичне значення роботи полягає в уточненні поняття "освітньо-дозвіллева діяльність", визначенні етапів підготовки студентів до цього виду діяльності, з'ясуванні сутності та особливостей процесу формування готовності студентів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності.

Практичне значення роботи визначається тим, що в ній розроблено технологію підготовки соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності; створено й апробовано комплекс методів підготовки студентів до практичної діяльності та система методів корекції професійних якостей студентів у ході навчання.

Особистий внесок автора полягає у розробці програм до навчальних курсів "Дозвіллезнавство", "Розвиток творчих здібностей", "Практикум освітньо-дозвіллевої діяльності", програми і практичних завдань для проходження педагогічної практики майбутніми соціальними педагогами у різних соціальних інфраструктурах, а також технологій навчання студентів.

Вірогідність отриманих результатів та висновків забезпечується науковою методологією сучасного дослідження, сукупністю методів, адекватних цілям, завданням і логіці дослідження, застосуванням загальновизнаних методів статистичного аналізу.

Апробація і впровадження результатів дисертаційного дослідження здійснювалися автором у ході дослідно-експериментальної роботи під час читання навчальних курсів: “Дозвіллезнавство”, “Розвиток творчих здібностей”, “Практикум освітньо-дозвіллевої діяльності” на факультеті соціальної педагогіки та психології у Запорізькому державному університеті.

Основні положення і результати дослідження доповідалися на міжнародних наукових конференціях і семінарах: “Жінка третього тисячоліття. Яка вона?” (Запоріжжя, 1999 р.); “Телефон довіри для дітей і підлітків” (Одеса, 1999 р.); “Управління школами” (Київ, 1999 р.); на Всеукраїнських міжвузівських наукових конференціях: “Соціальна робота в Україні” (Донецьк, 1997 р.); “Соціальна робота і реабілітаційна педагогіка” (Одеса, 1998 р.); “Основи волонтерської роботи” (Запоріжжя, 1998 р.); “Організація педагогічної практики студентів” (Вінниця, 1999 р.) та у статтях, методичних матеріалах і програмах.

Структура дослідження: дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та додатків. Загальний обсяг змісту дисертації 158 сторінок і 4 додатки обсягом 18 сторінок. Робота містить 10 таблиць. Список використаних джерел складається з 160 найменувань.

Основний зміст роботи

У **вступі** обґрунтовується вибір теми, її актуальність і доцільність, визначаються об’єкт, предмет і мета дослідження, формулюються гіпотеза, завдання, методологія та основні методи дослідження, розкриваються його наукова новизна, теоретичне і практичне значення, особистий внесок здобувача, апробація і впровадження результатів дослідження та відомості про структуру роботи.

У першому розділі – **“Теоретичні основи професійної підготовки соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності”** – представлено психолого-педагогічний аналіз проблеми дослідження; розкрито в логічно-історичному плані філософські, педагогічні, соціально-педагогічні та психологічні аспекти діяльності соціального педагога в освітньо-дозвіллевій сфері, досліджено сутність цього процесу, а

також специфіку сучасного стану професійної підготовки студентів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнівської молоді.

Аналіз теоретичних підходів до проблеми підготовки соціальних педагогів як організаторів молодіжного середовища показав, що на сьогоднішній день існує кілька різних позицій щодо визначення її змісту та функцій. Зокрема як педагогічної діяльності (К.А. Абульханова-Славська, О.О. Абдуліна, М.Д. Ярмаченко), як психолого-педагогічної діяльності (Г.О. Євтеєва, А.Й. Капська, Н.Ф. Маслова, Л.І. Міщик, А.В. Мудрик, Л.І. Новікова, Є.В. Соколова), спроектованої дозвілєвої діяльності (А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський, С.Т. Шацький, Н.Ф. Щуркова та ін.). Виходячи з цього, нами сформульовані визначення, які ми застосовуємо в дослідно-практичній роботі: дозвілля - це діяльність молоді у вільний час, обрана за власними інтересами і нахилами, в якій вона може проявити себе як особистість; культура вільного часу – феномен загальної культури, який характеризується найбільш ефективним використанням людиною вільного часу для свого особистісного й творчого розвитку. Освітньо-дозвілєву діяльність ми розглядаємо як діяльність індивіда у вільний час, спрямовану на створення соціально значущих знань і цінностей, розвиток творчого потенціалу, інтелектуального збагачення, усвідомлення себе як особистості. Вона має свою структуру та функції, основними з яких є комунікативна, когнітивна, креативна, рекреаційна, духовна.

Суспільство закладає в освітньо-дозвілєву діяльність учнівської молоді різноманітні форми відпочинку, розвитку, розваг. Місцем для неї можуть бути школа та позашкільні виховні інститути (клуби, центри дитячої творчості, культурно-освітні установи тощо). Вільне включення молоді у структуру будь-якого з цих інститутів засвідчує, що кожен з них може відчувати себе особистістю, суб'єктом соціальної дії.

Таке розуміння освітньо-дозвілєвої діяльності підтверджується результатами опитування і анкетування учнівської молоді. Вони засвідчили, що найбільш стійкими формами освітньо-дозвілєвих занять є: 1) перегляд і прослуховування відео- і магнітозаписів – 65 %; 2) відвідування дискотек, танцзалів, вечорів різного типу – 58%; 3) участь у різних клубах, об'єднаннях за інтересами – 41%; 4) перегляд і прослуховування теле- і радіопрограм – 51%; 5) читання книг, журналів, газет – 29%; 6) вільне проведення часу з друзями – 61%.

Проаналізувавши результати досліджень різних науковців та одержані нами показники, а також оцінивши фактори та умови, що сприяють задоволенню культурних потреб молоді (матеріальне забезпечення, можливості занять спортом, фізкультурою, вести здоровий спосіб життя; можливість отримати бажану освіту й виховання; можливість

спілкування з друзями та заняття улюбленою справою тощо), ми дійшли висновку, що більшість школярів у своїй освітньо-дозвіллевій діяльності обирають саме ті форми, які не потребують ані інтелектуальної напруги, ані певних знань і навичок, ані якої-небудь підготовки, творчих пошуків чи то обов'язкової творчої взаємодії з іншими людьми. Дослідження показує також, що простежується відчуження школярів і учнів ПТУ від своїх навчальних закладів, пасивне проведення вільного часу або переорієнтація на асоціальну поведінку у сфері дозвілля.

Для усунення цих негативних тенденцій і вирішення низки проблем, пов'язаних з ними, ми вважаємо необхідним змінити психолого-педагогічні установки організаторів освітньо-дозвіллевої діяльності щодо змісту та форм діяльності учнівської молоді, а саме:

- в центрі уваги спеціалістів мають бути різноманітні інтереси, запити учнівської молоді у тих видах творчої діяльності, які відповідають її особистісно-оцінним індивідуальним уявленням;

- організація дозвілля має передбачати включення кожного учасника в активну продуктивну чи репродуктивну діяльність;

- визначення творчого адресата, з яким працює соціальний педагог, має враховувати особливості його вікового і соціального складу та можливості кожної навчально-виховної інфраструктури і самих школярів;

- постійна координація соціальним педагогом діяльності окремих виховних інститутів у школі і поза нею.

Освітньо-дозвіллева сфера як об'єкт діяльності соціального педагога характеризується нами на основі таких її проявів: освітньо-дозвіллева діяльність як складова життєдіяльності людини впливає на процес соціалізації і розвитку особистості, який необхідно зробити, по можливості, достатньо педагогізованим і керованим; діяльність соціального педагога в освітньо-дозвіллевій сфері має носити чітко виражену спрямованість на розвиток духовності особистості, спроможної на певному етапі задовольняти свої освітні і дозвіллеві потреби. Створюючи умови для організації дозвілля, соціальний педагог повинен формувати соціальне середовище та взаємодіяти з ним. В інтеграції з іншими факторами воно має впливати на індивіда, який повинен бути професійно готовим до практичної діяльності в освітньо-дозвіллевій сфері.

Специфіка проблеми, у свою чергу, визначає особливість діяльності соціального педагога, який має усвідомлювати характерні ознаки того мікросередовища, з яким йому доведеться співпрацювати; професійно організовувати різнобічну діяльність, яка згуртовує дітей різних вікових груп, а також дорослих і батьків при вирішенні освітньо-виховних

завдань; у процесі корекції поведінки і соціально-педагогічної реабілітації окремих груп учнівської молоді; в умінні забезпечити цілеспрямований соціально-педагогічний вплив на процес соціалізації підростаючого покоління.

Таким чином, аналізуючи сутність соціально-педагогічного аспекту діяльності в освітньо-дозвіллевій сфері, розкриваючи особливості вирішення цієї проблеми за кордоном і в Україні, ми вважали за необхідне вичленити окремі питання, які заслуговують на увагу науковців і соціальних педагогів-практиків:

1) обов'язкове вивчення соціального середовища, в якому організовується освітньо-дозвіллева діяльність підростаючого покоління (особливість освітянської структури виховного інституту, установи, об'єднань, які причетні до соціального виховання підлітків і молоді);

2) вивчення соціального портрету учасників освітньо-виховної діяльності: наявність їх психологічного портрету, знання нахилів, інтересів, здібностей;

3) здійснення професійної діяльності стосовно учасників цієї сфери на основі їх добровільної участі та бажань щодо використання конкретних організаційних освітньо-дозвіллевих виховних форм;

4) володіння вміннями психолого-педагогічного впливу на людей;

5) досконале знання особливостей того мікросоціуму, в якому перебуває людина поза часом освітньо-дозвіллевої діяльності;

6) засвоєння сутності і особливостей своєї діяльності, володіння методами організації, управління і корекції поведінки особистості в освітньо-дозвіллевій сфері.

Численні наукові дослідження свідчать, що зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів до виховної діяльності зумовлений багатьма чинниками (потребами суспільства, школи, позашкільних закладів, соціальних служб), а також необхідністю втілення у реальну практику особистісно-орієнтованої системи соціалізації. Звідси можна стверджувати, що фахова підготовка студентів має завжди здійснюватись у площині "вуз – мікросоціум".

Багатоплановість і складність освітньо-дозвіллевої діяльності потребувала створення професіограми соціального педагога як її організатора, яка є якісно-описовою моделлю спеціаліста. У цій сфері діяльності він повинен знати стан і тенденції розвитку соціокультурної діяльності, традиційних і нетрадиційних форм дозвілля; місце і функції освітньо-дозвіллевої діяльності у структурі вільного часу і змістовні напрямки самодіяльної творчості; принципи організації дозвілля, спілкування; основні закономірності і механізми розвитку особистості; специфіку потреб, установок, інтересів, мотивів освітньо-дозвіллевої діяльності; фактори задоволення чи незадоволення характером, змістом, умовами діяльності;

педагогічні можливості того чи іншого виховного інституту чи мікросередовища; нормативні акти, які регулюють дозвілєву діяльність; специфіку роботи з соціальним середовищем (в сім'ї, за місцем проживання, в об'єднаннях, групах, освітніх закладах); зміст, форми і методи роботи у конкретному мікросередовищі.

З метою оптимізації процесу підготовки студентів до професійної діяльності ми рекомендуємо низку умов, які мають першочергове значення: високий рівень освіти, що забезпечує оволодіння глибокими знаннями теорії і методики соціальної роботи; усвідомлення студентами соціальної значущості їх майбутньої діяльності; наявність особистісної позитивної установки щодо обраної спеціальності; уміння випускників конструктивно проектувати свої стосунки зі спеціалістами різних напрямків, які здійснюють соціальну роботу з різними категоріями населення і мають свої особистісні якості.

З метою визначення змісту навчального процесу у підготовці соціального педагога до освітньо-дозвілєвої діяльності був здійснений спеціальний аналіз блоку психолого-педагогічних дисциплін. Це дозволило нам виявити можливості конкретних програм даного блоку (програми Л.Г. Коваль, Л.І. Міщик, В.М. Сидорова, Б.П. Бітінаса, О.В. Безпалько) у формуванні професійних умінь та навичок, необхідних для організації освітньо-дозвілєвої діяльності. Спираючись на розроблену у Запорізькому державному університеті професіограму соціального педагога (працівника), ми розглядаємо зміст професійної готовності соціальних педагогів через систему знань, умінь і навичок у контексті цілісної педагогічної освіти. В результаті всі знання, уміння і навички було розділено нами на три блоки, що у подальшому дозволяло здійснювати контроль за їх динамікою:

I блок – морально-педагогічний (знання загальних вимог до фахівця; наявність знань, характеризуючих професійну придатність соціального педагога до роботи в соціумі чи відповідній сфері діяльності);

II блок – інформаційно-змістовий (знання вимог до фахівця у галузі соціально-педагогічної роботи, професійної діяльності у освітньо-дозвілєвій сфері, теоретичні знання з людинознавчих дисциплін);

III блок – технологічний (уміння соціального педагога, необхідні йому у практичній діяльності; дисципліни практичної, прикладної спрямованості, методики і технології організації соціально-виховної роботи у сфері дозвілля).

Ці блоки взаємопов'язані і стали в нашому дослідженні основою у розробці структури професійної готовності.

У другому розділі – **“Психолого-педагогічні умови підготовки соціального педагога до організації освітньо-дозвілєвої діяльності”** – розглядаються особливості теоретичної та технологічної підготовки соціальних педагогів до освітньо-дозвілєвої діяльності, вплив практичної освітньо-дозвілєвої діяльності студентів на розвиток їх професійних умінь, представлені результати дослідно-експериментальної роботи по підготовці майбутнього соціального педагога до організації освітньо-дозвілєвої діяльності, а також методика корекції змісту та форм навчального процесу щодо потреб студентів і сучасної соціальної ситуації.

Одне з найважливіших місць у системі професійної підготовки майбутніх педагогів, спроможних організувати освітньо-дозвілєву діяльність дітей та молоді, посідає психолого-педагогічна орієнтація на такий вид діяльності і достатній рівень володіння її технологіями.

Головна функція соціального педагога в освітньо-дозвілєвій сфері - розвиток і соціалізація особистості.

На підставі цього нами було розроблено освітньо-професійну програму вищої освіти за професійним спрямуванням, де зазначено, що професійна компетенція соціального педагога базується на психолого-педагогічних засадах: на теоретичному і технологічному рівнях. Особливість першого з них полягає в тому, що він вбирає в себе всі основні закономірності соціально-педагогічної діяльності, а другого - в його операційному відображенні.

Враховуючи ці особливості, ми вичленили педагогічну, змістову і технологічну готовність студента до майбутньої діяльності в освітньо-дозвілєвій сфері. При цьому *педагогічна готовність* поєднує в собі такі якості: соціальне усвідомлення характеру майбутньої роботи і відповідальність; готовність до розширення і поглиблення власного наукового і загальнокультурного світогляду; організованість і здатність до нестандартних, творчих рішень; доброзичливість, толерантність, емпатійність; самокритичність і рефлексія; інтелектуальна активність, дослідницький стиль, гнучкість та оригінальність мислення; професійна працездатність, фізичне і психічне здоров'я.

Змістова готовність студента до освітньо-дозвілєвої діяльності включає в себе глибокі знання з філософії, психології і соціології виховання; закономірності анатомо-фізіологічного і психічного розвитку людини; методології, методів і понятійного апарату педагогіки і психології та їх теоретико-пізнавального, світоглядного і практичного значення; вимог до педагогічного управління вихованням дітей, підлітків і молоді в

мікросоціумі; обумовленості соціалізації суб'єктів об'єктивними причинами і потребами суспільства та конкретної особистості.

Технологічна готовність вбирає в себе такі уміння, як здійснення поточного і перспективного планування різних видів професійної діяльності; обґрунтований вибір і творче застосування засобів та організаційних форм роботи і здійснення їх проектування; готовність брати на себе відповідальність в конкретних ситуаціях; виявляти умови, які призупиняють розвиток особистості, надавати допомогу, використовуючи методи діагностики й корекції; сприяння розвитку професійної орієнтації підлітків і молоді, їх творчих здібностей, ціннісних орієнтацій, формування психолого-педагогічної культури дітей і молоді, в тому числі і дозвіллевої; здійснення організаторської та управлінської діяльності; спостереження, порівнювання, аналіз і систематизування психолого-педагогічних фактів і явищ у сфері освітньо-дозвіллевої діяльності; проведення дослідження окремих аспектів життєдіяльності дітей і молоді у дозвіллевій сфері; самостійне добирання методів поліпшення власної роботи.

Основним критерієм готовності постають уміння соціального педагога здійснювати діагностику, корекційну роботу, консультивати і створювати умови для реабілітації клієнта, прогнозувати можливість появи нових проблем, виявляти здібності до самоосвіти і підвищення кваліфікації, турбуватися про клієнта, відстоювати його права і гідність, з яких було вичленено окремий блок знань і умінь, притаманних спеціалістові в освітньо-дозвіллевій сфері. *Блок знань*: загальні і спеціальні особливості педагогічної діяльності у сфері певного виду дозвілля; соціально-педагогічні характеристики дитячих і молодіжних художньо-творчих колективів; методи їх діагностики та регуляції; специфіка комплектоутворення, властива певному виду художньої творчості; типологія учасників, характерна для цього виду освітньо-дозвіллевої діяльності; питання активізації творчих здібностей дітей і молоді шляхом їх включення в даний вид освітньо-дозвіллевої діяльності і методи їх діагностики; зміст і методи оцінки роботи окремих колективів чи ефективності окремих форм роботи за соціально-психологічними, педагогічними і художніми параметрами.

Названі знання в основному реалізуються лише за тих умов, якщо спеціаліст володіє низкою спеціальних *умінь*: виявляти інтереси і потреби населення в різних видах освітньо-дозвіллевої діяльності з урахуванням їх віку, статі, освіти, національності, особливості різних сімей (багатодітних, неповних, кризових тощо) і переводити цю інформацію в програму соціально-конкретної діяльності даного мікросоціуму; виявляти й використовувати можливості соціальних інститутів у посиленні цільових установок дітей і

молоді та надання їм конкретної педагогічної допомоги у соціалізуючому процесі; залучати різновіковий контингент до активної освітньо-дозвіллевої діяльності; моделювати ситуації, що сприяють організації соціально-педагогічних комплексів в умовах відкритого соціального середовища; надавати консультаційну, організаційну та педагогічну допомогу керівникам підприємств і організацій, батькам, ініціативним групам в організації діяльності різноманітних творчих груп, гуртків, об'єднань, шкіл в освітньо-дозвіллевій сфері, володіти методикою проектування і реалізації проектів концертів та виставочної роботи, оглядів і фестивалів, свят та змагань, індивідуальних занять і розвитку особистості; проектувати освітньо-творче зростання як групи, так і окремих людей.

У ході дослідно-експериментальної роботи нами були розроблені і впроваджені такі навчальні курси: *“Дозвіллезнавство”* (історія і теорія дозвіллевої діяльності, понятійний апарат, зміст, джерела, принципи, види дозвіллевої та освітньо-дозвіллевої діяльності; система дозвілля, її місце у різних соціально-виховних інститутах); *“Практикум освітньо-дозвіллевої діяльності”* (особливості освітньо-дозвіллевої діяльності у різному середовищі, технології соціалізації дітей, підлітків і молоді в освітньо-дозвіллевій сфері, психологічні та соціальні потреби клієнтів у сфері дозвілля, уміння соціально-культурного проектування, психолого-педагогічні умови ефективної організації освітньо-дозвіллевої діяльності); спецкурс *“Розвиток творчих здібностей особистості”* (творчі здібності й проблеми розвитку особистості в умовах її включення в освітньо-дозвіллеву діяльність, основні тенденції у її розвитку, психологічні закономірності процесу розвитку творчих здібностей особистості, моделювання опосередкованого управління розвитком творчих здібностей, інноваційні і традиційні технології креативного розвитку особистості, психолого-педагогічна корекція розвитку творчих здібностей особистості).

В основу теоретичної підготовки студентів покладено їх поетапне ознайомлення з технологіями проектування різних форм освітньо-дозвіллевої діяльності.

З метою дослідження динаміки розвитку професійних якостей, знань та умінь майбутніх соціальних педагогів в процесі навчання проведено опитування студентів II-IV курсів (експериментальна група), що дозволило з'ясувати рівень сформованості у них професійних умінь організатора дозвілля у молодіжному середовищі, а також (за результатами анкети) наявні труднощі у ході оволодіння майбутньою професією, серед яких найбільше число респондентів зазначило відсутність відповідної літератури (44,2%), складну форму донесення інформації (37,2%), труднощі щодо адекватності вибору жанру сценарію дозвіллевого заходу та його розробки (46,5%), зацікавлення учасників проекту (30,2%) тощо.

Одержані результати вплинули на моделювання спеціальних семінарів, в основу яких було закладено такий алгоритм роботи: пошуки конкретної форми освітньо-дозвілєвої діяльності (залежно від постановки проблеми), виявлення особливостей проектування її змістово-структурного варіанту, відпрацювання умінь та навичок проектування визначеної форми у ході навчально-експериментальної діяльності студентів.

Реалізація поставлених завдань здійснювалась шляхом проведення у *творчій лабораторії* занять з проектування соціально-виховних і соціально-розважальних ігор з їх подальшим аналізом і корекцією; вирішення педагогічних завдань у змодельованих ситуаціях (“Я особливий.” “Як стати лідером.” “Я вирішив створити дозвілєвий центр.” “Відпочинок дівчат-підлітків в оздоровчому таборі.” та ін.), розробки міні-проектів та фрагментів освітньо-дозвілєвих проектів.

Така робота, безперечно, потребує від педагога наявності необхідних йому професійних умінь управляти увагою і довірою студентів, їх усвідомленням організованого процесу, самим собою, які мають застосовуватися на етапі підготовки студентів до розробки більш складних освітньо-дозвілєвих проектів за схемою: визначення теми → жанру і форми → епізодів → змістового наповнення → відбір засобів активізації інтересу учасників → створення емоційного комфорту → підведення підсумків та оцінка діяльності учасників.

Зазначена комплексна форма проектування здійснюється нами за допомогою *студійних занять*, де студент удосконалює набуті їм уміння: спостерігати й аналізувати конкретну соціальну ситуацію, мікросередовище; правильно оцінювати зовнішні впливи на клієнтів, розуміти особливості і робити висновки про ефективність прогнозованої діяльності з метою її подальшої корекції; розкривати можливості учасників в тих чи інших видах освітньо-дозвілєвої діяльності; виконувати функції організатора освітньо-дозвілєвої діяльності; вести дослідницьку роботу на рівні діагностики.

Така поетапна підготовка студентів до проектування конкретних форм освітньо-дозвілєвої діяльності створила сприятливі умови для формування професійно-орієнтованої діяльності студентів під час проходження *соціально-педагогічної практики*, яка в межах формуючого експерименту здійснювалась в три етапи:

Перший етап – ознайомлення студентів з вихователями, вихованцями, планування соціально-виховної роботи, відвідування різних форм освітньо-дозвілєвої діяльності та участь в їх аналізі за розробленою схемою, вибір групи дітей для роботи, розробка програми роботи з конкретною групою учасників освітньо-дозвілєвої діяльності;

Другий етап - діагностика індивідуальних творчих особливостей учнівської молоді, самооцінки рівня домагань, здійснення перших замірів рівня вихованості та інтелектуального розвитку старшокласників; підготовка конкретної форми роботи;

Третій етап - аналіз перших зрізів, проведення другого зрізу з метою уточнення рівня інтелектуального розвитку, завершення діагностики, обробка одержаних матеріалів та вироблення рекомендацій, виступ на методичному об'єднанні, кафедрі.

Під час навчальної практики передбачалось навчити студентів аналізувати і класифікувати соціокультурні фактори, які мають позитивний чи негативний вплив на розвиток особистості; виявити міру володіння студентами діагностичними методиками вивчення розвитку особистості; сформувати у них перші навички здійснювати корекцію на основі проведеного аналізу за допомогою таких інструментів: анкети (для педагогів, дітей і підлітків, батьків) на предмет виявлення інтересів та рівня розвитку особистості; тестові методики для виявлення вихованості, інтелектуального розвитку дітей, культури міжособистісних відносин; проєктивні методики, які дозволяють бачити афективну сферу особистості (Дім, дерево, людина); твори-мініатюри ("Краса в повсякденному житті", "Якби я хотів відпочивати, розважатися...") та самооцінка власних домагань.

Усе це вплинуло на структуру формуючого експерименту нашого дослідження, яка вмістила в собі чотири основні етапи формування майбутнього спеціаліста: вихідний, основний, корекційний, контрольний.

Зміст формуючого експерименту на *вихідному етапі* мав мотиваційно-орієнтаційний та діагностичний характер і був пов'язаний з формуванням у студентів професійно вмотивованих установок на створення образу соціального педагога як організатора освітньо-дозвіллевої діяльності, стимулюванням орієнтації студентів на самовдосконалення і саморозвиток. На *основному етапі* формуючого експерименту здійснювалась організація умов для оволодіння студентами організаційними, змістовними і методичними аспектами майбутньої роботи з використанням різнорівневих навчально-діагностичних завдань, спільної діяльності в мікрогрупах, комплексу активних методів і прийомів навчання (імітаційні рольові і ділові ігри, професійна "мозкова атака", тренінги тощо). На рівні реалізації *корекційного етапу* здійснено поглиблення теоретичних знань та їх трансформація в практичні дії, орієнтація студентів на розвиток адекватної самооцінки, актуалізація їх суб'єктивної позиції і вибору власного "Я" у професійному просторі. Процес інтеграції теоретичної і практичної підготовки студентів здійснювався на *контрольному етапі*.

У ході дослідно-експериментальної роботи здійснювалося спостереження за розвитком і динамікою рівня професійної готовності студентів до освітньо-дозвіллевої

діяльності. Аналіз одержаних за допомогою спеціально розробленої картограми готовності результатів засвідчив збільшення кількості студентів, які підвищили рівень своєї готовності за всіма трьома блоками, особливо після активної соціально-педагогічної практики. З метою досягнення вірогідності отриманого результату було проведено рейтинг-оцінювання кожним студентом умінь всіх членів групи. Ці результати засвідчили, що студенти експериментальних груп стали виставляти однокурсникам вищий бал за їх професійні якості.

Таблиця 1

Рівень професійної готовності студентів (експертна оцінка)

Напрямки готовності за блоками умінь	ЗДУ		НПУ	
	I-й зріз	II-й зріз	I-й зріз	II-й зріз
Морально-педагогічний	3,6	4,5	3,7	4,3
Інформаційно-змістовий	3,4	4,2	3,5	4,0
Технологічний	3,3	4,8	3,5	4,0

Як можна побачити, на другому етапі рівень готовності за бальною системою за всіма трьома напрямками в експериментальній групі є вищим, ніж у контрольній, що є наслідком застосування у цій групі спеціальної моделі діяльності студента по розробці і реалізації проектів освітньо-дозвілєвої діяльності дітей та молоді.

Результати здійснення студентами самооцінки виявилися аналогічно високими.

Таблиця 2

Рівень професійної готовності студентів (результати самооцінки)

Напрямки готовності за блоками умінь	ЗДУ		НПУ	
	I-й зріз	II-й зріз	I-й зріз	II-й зріз
Морально-педагогічний	3,6	4,3	3,7	4,0
Інформаційно-змістовий	3,4	3,8	3,5	3,8
Технологічний	3,3	3,7	3,5	3,9

Причина вбачається нами в усвідомленні студентами значущості власної професійної діяльності в реальних умовах різних мікросоціумів.

Водночас аналіз одержаних результатів і хід практичної роботи зі студентами виявив факт відставання деяких із них у професійному зростанні. На основі цього були спроектовані *види корекції* розвитку їх окремих професійних умінь.

В умовах освітньої діяльності студентів корекція здійснювалась на констатуючому і прогнозуєчому рівнях. Констатуюча корекція включала допомогу студентів у усвідомленні

характеру і причин його помилок під час практичної діяльності в сфері організації дозвілля і визначенні шляхів їх ліквідації в подальшій роботі. На рівні прогнозуючої корекції заздалегідь створювались ситуації, планувались окремі дії студента з урахуванням при цьому проявів таких професійних якостей соціального педагога, як ставлення до соціального середовища, до професійної діяльності в освітньо-дозвіллевій сфері, до власних умінь визначати і самостійно реалізовувати цілі і задачі, рефлексії тощо. Ці якості, по суті, визначають характер і напрямок корекції професійної підготовки.

В дослідженні корекція була застосована до 68 студентів (із загальної кількості учасників експерименту 128 осіб). Завдяки їй здійсненню вже в середині періоду навчання студентів (III-IV курс) простежувались помітні зміни у їх навчальній діяльності, посилилась соціальна активність, проявилось позитивне ставлення до майбутньої професії, що, безперечно, позначилось на загальному рівні їх професійної готовності.

Поетапний підхід до навчання студентів як майбутніх організаторів освітньо-дозвіллевої діяльності дозволив перевірити результативність і доцільність обраних нами методів навчання: створення ситуацій, прогнозування дії, практичної дії, моделювання, гри. Аналіз експерименту підтвердив наші передбачення щодо складності процесу освітньо-дозвіллевої діяльності, де інтегруються всі сформовані професійні якості, які гарантують високий рівень прояву готовності до соціально-педагогічної діяльності в освітньо-дозвіллевій сфері.

Узагальнені результати проведеного дослідження підтвердили висунуту нами гіпотезу і дали змогу сформулювати такі **висновки**:

1. Теоретичний аналіз процесу навчання студентів як соціальної, психолого-педагогічної проблеми, виявлення умов його організації дозволили розкрити сутність і тенденції в організації процесу становлення спеціаліста, глибокі зрушення у світосприйманні, орієнтації молоді, а також у її професійному самовизначенні (перехід від педагогіки авторитарної до демократичної) та обґрунтувати доцільність розробки психолого-педагогічних умов організації освітньо-дозвіллевої діяльності на засадах сучасних досягнень педагогічної науки, зокрема соціальної педагогіки. І одночасно визначити основний понятійний апарат: дозвілля, освітньо-дозвіллева діяльність, яка розглядається за чотирьохрівневою структурою: відпочинок, розвага, освіта, творчість. І кожна з цих підструктур має в своїй основі педагогічний аспект - розвиток особистості.

2. Вирішення проблеми підготовки соціальних педагогів до освітньо-дозвіллевої діяльності у різних мікросоціумах пов'язується з активним впровадженням у систему навчання вищої школи новітніх технологій (освітньо-дозвіллеве проектування, тренінгове

навчання, ділова гра, технологія “експериментального майданчика” тощо), форм і методів навчання, серед яких є досить помітною орієнтація на спеціальну підготовку випускника університету до конкретної сфери діяльності. З позицій цієї проблеми було здійснено дане дослідження, кінцевою метою якого стало розкриття структури, змісту і методик, спрямованих на підготовку студентів до освітньо-дозвілєвої діяльності.

3. Побудова трьохкомпонентної структури професійної готовності соціального педагога до організації освітньо-дозвілєвої діяльності – морально-педагогічний блок (він включає загальні вимоги, які ставляться до фахівця, щодо наявності професійних знань), інформаційно-змістовий (характеризується наявністю теоретичних знань людинознавчого плану) та технологічний (дозволяє простежити за розвитком професійних умінь, чому сприяє використання спеціальних дисциплін, методик і технологій) – лягла в основу системи навчання та орієнтації студентів на особливу сферу їх діяльності. Критерієм сформованості професійних якостей спеціаліста постають його уміння здійснювати діагностику, корекційну роботу, консультивати, виявляти здібності особистості до самоосвіти та саморозвитку, якими він оволодів за одним з трьох рівнів (високий, достатній, середній) за всіма блоками готовності студентів до професійної діяльності.

4. Успішна підготовка студентів до соціально-виховної діяльності може здійснюватись за таких умов, як використання традиційної системи професійної підготовки, спеціально розроблених навчальних форм (студійні заняття, творча лабораторія із застосуванням моделювання технологій проектування, ігор, створення міні-проектів, фрагментів проекту, творчих завдань, впровадження авторських проектів), включення студентів у реальну чи змодельовану практичну діяльність.

5. Соціально-педагогічна практика проводилася за експериментальною програмою в три етапи і була спрямована не лише на реалізацію набутих знань, але й на розвиток комунікативних, організаційних умінь, ініціативності, здатності обґрунтовувати і добирати адекватні методи виховного впливу на учасників проекту, визначати педагогічні цілі, здійснювати корекцію технологічного процесу, що посилювало загальний рівень професійної підготовки студентів.

6. Теоретично та методично обґрунтовані положення щодо організації підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності в освітньо-дозвілєвій сфері, систему навчання та зміст методичної роботи зі студентами було покладено нами в основу програм навчальних курсів “Дозвілєзнавство”, “Практикум освітньо-дозвілєвої діяльності” та спецкурсу “Розвиток творчих здібностей особистості”, а також у зміст цільової програми соціально-педагогічної практики.

7. Ефективність формування готовності студентів до організації освітньо-дозвілдової діяльності детермінована такими психолого-педагогічними умовами: підготовка в університеті має здійснюватися у площині неперервного, цілісно-педагогічного процесу, який включає в себе ціннісно-мотиваційну установку на конкретну діяльність у конкретній сфері; моделювання і реалізація цієї підготовки як системно і варіативно організованого процесу, що забезпечує соціальний, загальноосвітній і професійно-особистісний розвиток та саморозвиток; озброєння студентів знаннями принципів, особливостей і технологій соціально-педагогічної роботи; формування у них досвіду професійно-орієнтованої діяльності в різних соціально-виховних інститутах з різним контингентом учасників.

8. На основі оцінювання визначених наявних умінь (за п'ятибальною системою) здійснено кількісно-якісну характеристику і визначено рівень готовності студентів до освітньо-дозвілдової діяльності в молодіжному середовищі. В цілому результати формуючого експерименту засвідчують, що порівняння середніх балів за шкалою (1 - 5) усіх складових професійної готовності підтверджують їх зростання, а виявлена різниця свідчить про динаміку розвитку інтегрованих якостей у майбутніх спеціалістів.

Дисертаційне дослідження означеної проблеми залишає відкритою низку питань професійної підготовки соціальних педагогів у ВУЗі. Зокрема потребує вивчення історичний аспект педагогічного менеджменту в освітньо-дозвілловій сфері; використання особистісно-орієнтованих технологій навчання соціальних педагогів та нових шляхів їх психолого-педагогічної підготовки до роботи з молоддю в різних соціумах; створення цілісної системи індивідуально-творчої підготовки соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілдової діяльності учнівської молоді. Ми ставимо за мету в подальшому спрямовувати зусилля на вирішення цих та інших питань, пов'язаних з проблемою дослідження.

Основний зміст дисертації відображено в публікаціях:

1. Пашенко С.Ю. Соціально-психологічна адаптація дитини у тимчасовому колективі // Соціалізація особистості / За загальною ред. А.Й. Капської. Вип. 1. – К.: НПУ, 1999. – С. 151 – 155.

2. Пашенко С.Ю. Соціально-педагогічний аспект в організації освітньо-дозвілдової діяльності учнівської молоді // Там же. Вип. 4. – К.: НПУ, 1999. – С. 60 – 68.

3. Пащенко С.Ю. Вплив практичної освітньо-дозвіллевої діяльності студентів на розвиток їх професійних умінь // Наука і сучасність / Вип. 2. Ч. 4/. – Збірник наукових праць НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., Логос, 1999. – С. 106 – 113.

4. Романенкова Л.О., Пащенко С.Ю. Завдання з курсу “Соціально-педагогічний лінгвотренінг” // Навчально-методичний посібник. – Запоріжжя, 1998. – 138 с. /50%/.

5. Пащенко С.Ю. Соціалізація учнівської молоді засобами освітньо-дозвіллевої діяльності // Соціалізація особистості / За загальною ред. А.Й. Капської. Вип. 1. - К.: НПУ, 2000.- С. 41 - 48.

6. Пащенко С.Ю. Психолого-педагогічні умови підготовки соціальних педагогів до організації дозвіллевої діяльності // Наука і сучасність /Вип.1. Ч.1/. – Збірник наукових праць НПУ ім. М. П. Драгоманова .- К., Логос, 2000. – С. 77-85.

7. Пащенко С.Ю. Підготовка студентів (соціальних педагогів) до культурно-дозвіллевого проектування // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки / Вип.16/. – Збірник наукових праць.-Київ-Запоріжжя, 2000. – С.134-137.

Пащенко С.Ю. Підготовка соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнівської молоді. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Запорізький державний університет, 2000 р.

Дисертацію присвячено проблемі професійної підготовки соціальних педагогів до здійснення соціально-виховної роботи у сфері організації дозвілля учнівської молоді. Виявлено психолого-педагогічні умови, які забезпечують ефективну підготовку соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності.

Теоретично обґрунтовані й експериментально доведені доцільність та особливість етапів і форм роботи зі студентами, включення їх у творчу професійну діяльність шляхом практичної роботи за різними видами методик та соціально-педагогічних практик, що дозволило здійснювати корекцію процесу професійної підготовки студентів за даним напрямком.

Ключові слова: освітньо-дозвіллева діяльність, критерії професійної готовності, саморозвиток, самореалізація особистості, педагогічні технології, педагогічна корекція.

Пашенко С.Ю. Подготовка социальных педагогов к организации образовательно-досуговой деятельности учащейся молодёжи. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования . – Запорожский государственный университет, 2000 г.

Диссертация посвящена проблеме профессиональной подготовки студентов – будущих социальных педагогов – к организации образовательно-досуговой деятельности учащейся молодёжи.

Раскрыта сущность дефиниции “образовательно-досуговая деятельность” и механизмы подготовки студентов к её организации в различных микросоциумах. Доказано, что цель образовательно-досуговой деятельности состоит в создании социально значимых знаний и ценностей, развитии творческого потенциала, интеллектуальном обогащении, осознании себя как личности.

В ходе экспериментальной работы были выявлены цель, содержание и специфика профессиональной подготовки будущих социальных педагогов, а также разработаны квалификационная характеристика и профессиограмма социального педагога - организатора образовательно-досуговой деятельности.

С целью проектирования учебного процесса в его оптимальном варианте разработаны и обоснованы критерии и показатели уровня профессиональной готовности социального педагога по трём её блокам: морально-педагогический, информационно-содержательный, технологический. При этом рассматривается реальное состояние подготовки студентов к деятельности в образовательно-досуговой сфере с одновременным раскрытием содержания качественно-описательной модели специалиста.

Программа диагностико-формирующего эксперимента базировалась на разработанных компонентах готовности студентов к образовательно-досуговой деятельности: педагогическом, содержательном, технологическом. Названные компоненты направлены на формирование определённых в работе знаний и умений, необходимых специалисту в процессе профессиональной деятельности (6 блоков знаний и 6 блоков умений).

В ходе эксперимента определены необходимые условия успешной подготовки студентов к социально-воспитательной работе в сфере досуга: использование традиционной системы профессиональной подготовки, специально разработанных форм обучения (студийные занятия, творческая лаборатория с использованием моделирования технологий проектирования, игр, создания мини-проектов, фрагментов проекта, творческих заданий,

внедрением авторских проектов), включение студентов в реальную или смоделированную практическую деятельность.

На основе оценки профессиональных педагогических умений создана качественно-количественная характеристика и определены уровни готовности студентов к организации образовательно-досуговой деятельности в молодёжной среде, а также роль социально-педагогической практики, как фактора, влияющего на профессиональное становление специалиста. Разработана экспериментальная программа практики, рассчитанная на три этапа и направленная не только на реализацию приобретённых знаний, но и на развитие коммуникативных, организационных умений, инициативы, способности обосновывать и выбирать адекватные методы воспитательного воздействия на участников проекта, определять педагогические цели, проводить коррекцию технологического процесса.

В целом указанные пути, методы и средства влияния на профессиональное становление социальных педагогов, качество их подготовки к организации образовательно-досуговой деятельности учащейся молодёжи активизируют процесс саморазвития будущего специалиста, самоутверждения его как личности и профессионала с высоким уровнем готовности к осуществлению данного вида деятельности.

Ключевые слова: образовательно-досуговая деятельность, критерии профессиональной готовности, саморазвитие, самореализация личности, педагогические технологии, педагогическая коррекция.

Paschenko S.Y. *Professional training of social pedagogues for the organization of adolescents and young people educational and leisure activity.* – The Manuscript.

Dissertation on winning of scientific candidate degree of pedagogic sciences for speciality 13.00.04. – theory and methods of professional education. – Zaporozhyye State University, 2000.

Dissertation is devoted to the problem of social pedagogues' professional training for the social-rearing work in the sphere of senior pupils leisure activity.

In theory substantiated and experimentally led expediency and peculiarities of levels and forms of training work with students, including them into the creative professional activity through the practical work during different kinds of socio-pedagogical practice, which has been allowed to correct the process of students' professional training in the given trend.

Psycho-pedagogical criteria which support the effective preparation of social pedagogues for the educational-leisure activity have been defined and reasoned.

Key words: educational-leisure activity, criteria of professional readiness, self-development, personality self-actualization, pedagogical technologies, pedagogical correction.